1945

2025

80 let

Povstání, které zachránilo Prahu

Většina z nás nezažila válku na vlastní kůži. Média nám zprostředkovávají, jak probíhají válečné konflikty jinde, a není to tak daleko. Vnímáme, že lidé během války žijí v neustálém strachu a nejistotě.
Myslíte si, že byste dokázali přemoct strach a zapojit se do osvobozování své země jako obyvatelé Říčan v květnu 1945?

Konec druhé světové války byl pro obyvatele protektorátu Čechy a Morava dobou velkého napětí i obdobím, kdy se lidé odhodlali k hrdinským činům.

Po šesti letech nacistické okupace přineslo jaro roku 1945 konečně naději. Frontová linie se přibližovala, spojenecké armády pronikaly ze všech stran do nitra Evropy. Porážka Německa už byla nevyhnutelná. Bylo ale zřejmé, že nadcházející týdny přinesou nejen osvobození, ale i krvavé střety a oběti, které národ za svobodu ještě položí.

Říčany a jejich okolí v této době stály na strategicky mimořádně důležitém místě – v těsné blízkosti Prahy a na jedné z hlavních železničních tratí, které mohly být využity pro pohyb nacistických jednotek. Město, které koncem války obývali nejen Češi, ale také stovky příslušníků Wehrmachtu, SS a dalších ozbrojených složek třetí říše, se stalo svědkem dramatického dění. Sehrálo významnou roli v závěrečné fázi odboje proti okupantům – v Pražském povstání.

Povstalci v ukořistěném vlaku s protileteckým dělem

Projděte se po místech, kde v květnu 1945 probíhalo povstání proti německým okupantům.

1 6 NÁMĚSTÍ
2 NÁDRAŽÍ
3 MOST
4 ŠIROKÁ ULICE A FOTBALOVÉ HŘIŠTĚ
5 ŠKOLA

Odbojové skupiny se na konci války spojily

Pro povstalce bylo v počátku povstání nezbytné získat zbraně a zneškodnit německé jednotky, které se nacházely přímo v Říčanech a v Radošovicích. Proto se snažili přimět Němce ke kapitulaci a zabavit jejich výzbroj. To se během odpoledne 5. května z velké části podařilo.

PŘEDSTAVITELÉ VOJENSKÉHO I CIVILNÍHO ODBOJE V ŘÍČANECH SI DOBŘE UVĚDOMOVALI, ŽE KE SVOBODĚ POVEDE JEŠTĚ DLOUHÁ A MOŽNÁ I KRVAVÁ CESTA.

Brzy odpoledne 5. května přečetl hlasatel Josef Němeček (na snímku) do městského rozhlasu prohlášení revolučního národního výboru. Ve 14 hodin měl projev i jeho předseda Jan Rýdl

S blížícím se koncem války se **civilní i vojenské odbojové skupiny začaly připravovat na převzetí moci od německých okupantů** a na případnou vojenskou akci.

Také v Říčanech působila tajná organizace, odbočka ilegálního Svazu československých důstojníků a poddůstojníků, která měla přichystaný plán pro případ revoluce. V čele této organizace stáli nadporučíci Zeman, Krejčíř, Vobořil a Zykán. Měli napojení na celostátní odbojovou organizaci Obrana národa se sídlem v Praze a později navázali spolupráci s civilní složkou odboje.

Civilní odbojová organizace se připravovala na převzetí výkonné moci ve městě. Spolupracovaly v ní dvě odbojové skupiny – **skupina kolem národněsocialistického politika Silvestra Učně, která v Říčanech působila už od počátku války, a skupina místního lékaře Jana Rýdla, ustavená roku 1943.**

Už v předvečer revoluce se obě složky odboje, vojenská i civilní, domluvily podrobně na spolupráci. To se kladně projevilo při vypuknutí říčanského povstání a v celém jeho průběhu. **Představitelé odboje se sešli na tajné schůzce poprvé už 3. května a znovu o den později.** Na druhé schůzce byl detailně naplánován postup převzetí moci a vydán rozkaz, jak jednat při zajištění nespolehlivých osob i německého vojenského materiálu. Rozkaz byl v noci ze 4. na 5. května rozeslán prostřednictvím četnických stanic téměř po celém říčanském okrese.

Navzdory tomu, že Hitler spáchal 30. dubna sebevraždu a o dva dny později kapituloval Berlín, a přestože na Moravu se už probíjely jednotky Rudé armády a Američané překračovali šumavské pomezí, **byl v Čechách ještě 4. května klid.** Teprve odpoledne začali lidé odstraňovat německé nápisy, jednalo se však o pokojnou akci. Zmizely i symboly nenáviděné třetí říše. Až do noci byly na ulicích davy nadšených lidí.

Ještě téže noci, ze 4. na 5. května, odbojáři obsadili poštu (na dnešní ulici 17. listopadu), aby mohli sledovat hovory říčanské německé posádky, jejíž značná část se usídlila ve škole na náměstí. Železničáři přerušili dálkové telefonní kabely, používané výhradně Němci, a kabel spojující tehovskou vysílačku s Prahou.

Dopoledne 5. května bylo ustaveno vojenské velení říčanského povstání, které mělo řídit vojenské operace v celém říčanském okrese. V jeho čele stál podplukovník Václav Kysela. Avšak velitelem Říčan s funkcí pobočníka byl nadporučík Vincenc Zeman, který de facto říčanskému povstání velel. Určeni byli také jednotliví velitelé zodpovědní za určité úseky nebo úkoly. Podle některých pamětníků došlo k ustavení vojenského velitelství v hostinci Na Růžku. Sídlilo v přízemí budovy tehdejšího okresního soudu na náměstí (dnes školní budova vedle Staré radnice).

Zároveň byl **ustaven i revoluční národní výbor, jehož předsedou byl zvolen MUDr. Jan Rýdl**, místní praktický lékař a obecně uznávaná osobnost. Místopředsedou se stal Josef Franěk a členem výboru byl i velitel říčanského četnictva Antonín Beer. Národní výbor sídlil ve staré říčanské radnici. Jak vojenské velitelství, tak revoluční národní výbor byly stále v pohotovosti a jejich členové setrvávali v kancelářích prakticky beze spánku po celou revoluci.

Napjatou atmosféru rozčíslo 5. května ve 12.35 hodin volání pražského rozhlasu o pomoc. Obyvatelé Říčan se dozvídali, že v Praze propuklo povstání a v ulicích se bojuje. První reakcí bylo jít na pomoc hlavnímu městu. Říčanské velení ale rozhodlo pomoci Praze tím, že bude bránit přístupu německých jednotek k hlavnímu městu, zejména po železnici a černokostelecké silnici. Říčanské jednotky i ukořistěná výzbroj měly být použity v první řadě k tomuto úkolu.

Ve 13.35 hodin byla vyhlášena **mobilizace vojínů z odvodních ročníků 1932–1937**, mužů, kteří absolvovali vojenský výcvik v československé předválečné armádě. Důstojníci a poddůstojníci začali z branců vytvářet jednotky, které posílali na ohrožené úseky. První muži byli vyzbrojeni zbraněmi vytaženými z úkrytů, zejména pistolemi a loveckými puškami. I mladí, kteří nikdy nebyli v armádě, byli dychtiví boje a hlásili se jako dobrovolníci.

Povstalečtí vojáci byli označeni čtvercovou kartónovou kartičkou s číslem a razítkem revolučního národního výboru nebo páskou přes rameno. Na snímku ramenní páska příslušníka revolučních národních gard

„I když mne matka nechtěla v těchto dnech pouštět ven, přesto se mi podařilo připnout si československou trikoloru a s kamarády a kamarádkami z naší ulice sledovat (alespoň zpovzdálí) průběh revolučních událostí. V ulici za sokolským hřištěm se v domě místního kolaboranta ukrývalo několik příslušníků SS. Byli obklíčeni a po krátké přestřelce se revoluční gardě vzdali.“

(Jaroslav Svoboda, tehdy sedmiletý)

„Když se začalo střílet na trati v blízkosti mostu před nádražím, byl jsem zrovna na náměstí. Nad městem se dělaly obláčky po zápalných střelách. Vznikl zmatek, lidi se schovávali do domů, nevěděli jsme, co se děje. Během revoluce byli muži většinou na barikádách, ženy a děti se ukryly doma. Patřil jsem k těm málo obyvatelům, kteří se pohybovali na ulicích.“

(Oldřich Schreiber, tehdy třináctiletý)

Fotografie části říčanského revolučního národního výboru a dalších politických představitelů po květnovém povstání na náměstí. Zleva Vincenc Zeman, Václav Kysela, Bohuslav Sládek, Adolf Holý, Dr. Oldřich Flégl, neznámý, Otakar Karafiát, Josef Franěk, František Šerák, MUDr. Jan Rýdl, Antonín Koubek, Silvestr Učeň, Václav Horník, Dr. Jan Husták, František Vencovský, Josef Junek

Přímo v Říčanech obyvatelé na domech vyvěšovali československé vlajky a také zde brzy vzaly za své všechny německé nápisy, které musely být na obchodech i úřadech uváděny povinně spolu s nápisy českými.

Najděte na náměstí, kde sídlila v době osvobozování německá posádka, kterou budovu obsadili odbojáři a kde se usídlilo vojenské velení říčanského povstání.

Vagóny s cukrem a koksem zabránily postupu nacistů po železnici na Prahu

BLOKOVÁNÍ TRATI BYLO JEDNÍM Z NEJDŮLEŽITĚJŠÍCH ÚKOLŮ POVSTALCŮ PO CELOU DOBU POVSTÁNÍ. BYLA ZDE ORGANIZOVÁNA JEDNOTKA DRÁŽNÍCH ZAMĚSTNANCŮ POD VEDENÍM PŘEDNOSTY JAROSLAVA PEŘINY, KTERÝ BYL UŽ DŘÍVE ZAPOJEN DO ODBOJE.

Od 20. dubna 1945 stál na říčanském nádraží vlak polovojenské Organizace Todt. Ta se od konce třicátých let podílela v Evropě na stavbě silnic a na výstavbě opevnění. Posádku tvořilo asi 250 mužů: němečtí vojáci a (z větší části) ruští zajatci. S těmi tajně vyjednával místní učitel s hodností poručíka Vladimír Vlček. **Bylo dohodnuto, že pokud vypukne na konci války ozbrojený boj, vzdají se a odevzdají povstalcům zbraně.** To se 5. května po poledni stalo: kapitulaci ruských zajatců přijali poručík Josef Krejčík a přednosta stanice Jaroslav Peřina. Také němečtí vojáci – převážně vojíni mladších ročníků – se bez problémů vzdali.

Povstalci v Říčanech tak získali vůbec první zbraně: 60 pušek, 15 pistolí, 5 samopalů, granáty a střelivo. Němce odvedli do zajateckého tábora, zatímco ze sovětských zajatců byla utvořena četa, která se pod vedením učitele Vlčka osvědčila při stavbě záseků a barikád a 8. května zasáhla do tvrdých bojů u Strančic a Popovic.

Na nádraží se z mladých českých nadšenců okamžitě zformovala četa pod vedením poručíka Karla Hybnera, která se vyzbrojila zabavenými puškami. Poručík Bouša jim dával na nástupišti narychlo školení, jak s nimi zacházet. Nebylo ale dost času, například granáty se proto rozdaly jen vojákům, kteří už je někdy měli v ruce.

Nádraží představovalo klíčový dopravní uzel na cestě od Benešova do Prahy. Velení povstalců s jednotkou drážních zaměstnanců dohodlo, že zabrání průjezdu Němců na Prahu blokováním kolejí jinými soupravami. Za tímto účelem připravila vlak s cukrem a koksem. Po celou dobu povstání bylo nádraží v telefonickém spojení s říčanským vojenským velitelstvím.

Poté, co byl odzbrojen Todtův vlak, vyrazila lokomotiva s povstalci směrem na Benešov a odzbrojila osm německých stráží na trati Říčany–Světice, později i na úseku Říčany–Uhříněves. Muži z čety poručíka Hybnera obsadili terénní zářez jižně od nádraží...

Říčanské nádraží fungovalo během květnových dní roku 1945 spolu s dalšími místy ve městě jako ošetřovna raněných. Dne 8. května byl odtud vlakem odeslán do Prahy zdravotnický materiál, který pocházel i ze školy na náměstí, do té doby obsazené německou vojenskou posádkou.

Povstalci na říčanském nádraží během květnového povstání. Muž s dalekohledem drží v ruce rudý prapor s pěticípou hvězdou, srpem a kladivem. Na vagónu v pozadí vidíme část nápisu „Venkov zdraví Prahu"

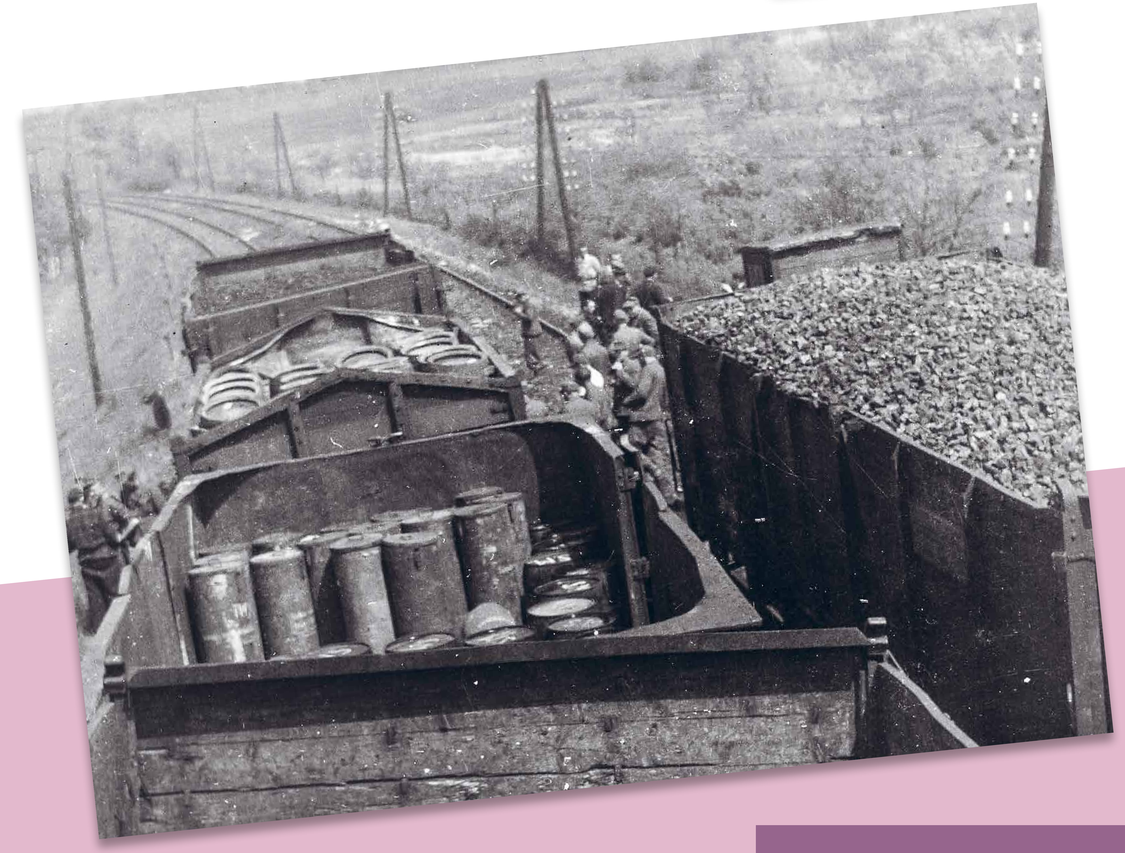

Zablokování trati spojující Prahu a Benešov sehrálo důležitou roli v Pražském povstání

„Přišlo jaro 1945. V Říčanech byla 5. května ustavena rada revolučního národního výboru, předsedal jí MUDr. Jan Rýdl. Já a můj kamarád Zdeněk Plíva, jehož otec byl v radě činný, jsme fungovali jako spojky. Rada sídlila na radnici, někdy jsme tam i přespali. Řídil nás pan Linka. Doručovali jsme vzkazy a v revoluční době jsme asistovali při různých situacích. Na dráze stál kupříkladu zadržený německý vlak s vojáky a koňmi – ty koně jsme pomáhali hnát do luk směrem k Marvánku."

(Oldřich Schreiber, tehdy třináctiletý)

Dne 4. května v 16 hodin obdržela říčanská železniční stanice pokyn ředitelství drah v Praze, aby byly z nádraží odstraněny německé nápisy. Mělo se tak dít v tichosti, ale zpráva se začala šířit po celém městě. Mezi lidmi zavládlo nadšení. Pustili se i do přepisování nápisů na projíždějících vlacích – na vagóny psali hesla oslavující československého prezidenta Edvarda Beneše a sovětského vůdce Josifa Vissarionoviče Stalina.

Povstalcům v Říčanech pomáhaly i děti. Představ si, že by ses ocitl/a v jejich kůži: je ti 13 let, válka trvá už dlouho, velkou část tvého života. Viděl/a jsi, jak nacisté ovládají tvou zemi. Dokázal/a bys přemoct strach a pomáhat povstalcům i ty?

Jen pár měsíců před koncem války, na konci ledna 1945, stál několik hodin na nádraží kvůli poruše vlak smrti. Tři vězni se pokusili shrábnout sníh, aby se napili – hlídkující esesáci je zastřelili a nechali ležet v blízkosti kolejí. Jsou pohřbeni na místním hřbitově.

1945

2025

80 let

Bojovalo se o vlaky

DNEŠNÍ ULICE 5. KVĚTNA PŘIPOMÍNÁ SVÝM NÁZVEM DRAMATICKÉ BOJE, KTERÉ SE ODEHRÁLY V TERÉNNÍM ZÁŘEZU NEDALEKO MOSTU DNE 5. KVĚTNA 1945.

I když místo přepadu vlaku bylo zvoleno vhodně, aby protiletecká děla v roklině nemohla ostřelovat okolí, ve městě přesto vznikla panika. Lidé se obávali, že se z vlaku střílí na město. Střelba se totiž rozléhala i ve vzdálenějších ulicích a na náměstí.

Povstalecká osádka protileteckého děla (flaku) na ukořistěném německém vlaku

V sobotu 5. května 1945 odpoledne obsadila část čety poručíka Karla Hybnera (zformovaná ve stejný den na nádraží) **terénní zářez poblíž „mostu sebevrahů“.** Úkolem bylo zadržet vlaky s německou posádkou ještě před nádražím.

Družstvo zajalo nejprve ve 13.35 hodin bez odporu první německý vlak, který zde železničáři zastavili semaforem. Vlak byl po kapitulaci odeslán na nádraží, kde povstalci zajali asi 200 mužů a získali mnoho zbraní a střeliva.

Ve 14.15 hodin došlo k zastavení dalšího vlaku, který na třech vozech vezl protiletecká děla (tzv. flaky) a dva vozy vojáků (asi 20 mužů). Zbytek vlaku vezl civilisty, dokonce jel podle jízdního řádu. Vojenská část vlaku sloužila pouze k ochraně proti spojeneckým letcům – stíhacím pilotům, kteří operovali v nízké letové výšce a likvidovali menší pozemní cíle. Říkalo se jim „kotláři“, při náletech totiž mířili na kotel parní lokomotivy, který prostříleli.

Povstalci vyzvali vlak ke kapitulaci. Během jednání ale někdo z Čechů vystřelil a Němci opětovali palbu ze všech dostupných zbraní. **Za hustého deště došlo k boji s příslušníky SS, kteří nehodlali vlak vydat a vzdát se.** Zatímco povstalci stříleli zejména z pušek, Němci použili proti povstalcům nejen ruční zbraně, ale i protiletecká děla. Pravděpodobně někdy v tuto chvíli dorazil na místo boje zbytek čety poručíka Hybnera a zapojil se do přestřelky. V průběhu boje se četaři vládního vojska K. Klímovi z Kunic podařilo pomocí granátů zneškodnit postupně dvě protiletecká děla.

Když se střelba začala rozléhat do okolí, ženy a děti se schovávaly. **Muži zařazení do povstaleckých oddílů pospíchali k trati, aby se zapojili do boje.** Nevýhodou bylo, že proti povstalcům na stráních mohla šikmo nahoru střílet děla.

Během boje přiběhl po kolejích od nádraží velitel četnictva Antonín Beer. Vyšel mu naproti německý velitel vlaku (boj totiž zuřil jen na konci soupravy, kde byly vojenské vagóny) a spolu potom přiměli obě strany k zastavení palby. V tu dobu po zničení dvou děl se už Němci vzdávali. Toho využili povstalci, začali šplhat na vlak a nepřítel se vzdal definitivně. **Vrchnímu strážmistru Beerovi jakožto příslušníkovi uniformovaných složek se poté vzdal i německý velitel.**

Celá akce trvala asi 20 minut a padli během ní tři Češi: Leopold Freiwillig, Jiří Schmerzenreich a František Přibyl. Průvodčí Přibyl, který byl zraněn jako první, byl odnesen do lazaretu v dnešní Staré radnici, kde později zemřel. Dalších osm povstalců bylo zraněno. Z Němců byl zabit pouze jeden muž z obsluhy děl a několik dalších bylo raněno.

„Byly jsme s maminkou doma. Náboje létaly až sem… nacházeli jsme je pak na zahradě. Bylo to divoké. Němci zůstali v dolíku, vlak byl celý uvnitř, pod strání, a stříleli na lidi, kteří proti nim přišli bojovat.“

(Milada Vykoukalová, rozená Vladyková, tehdy téměř osmnáctiletá)

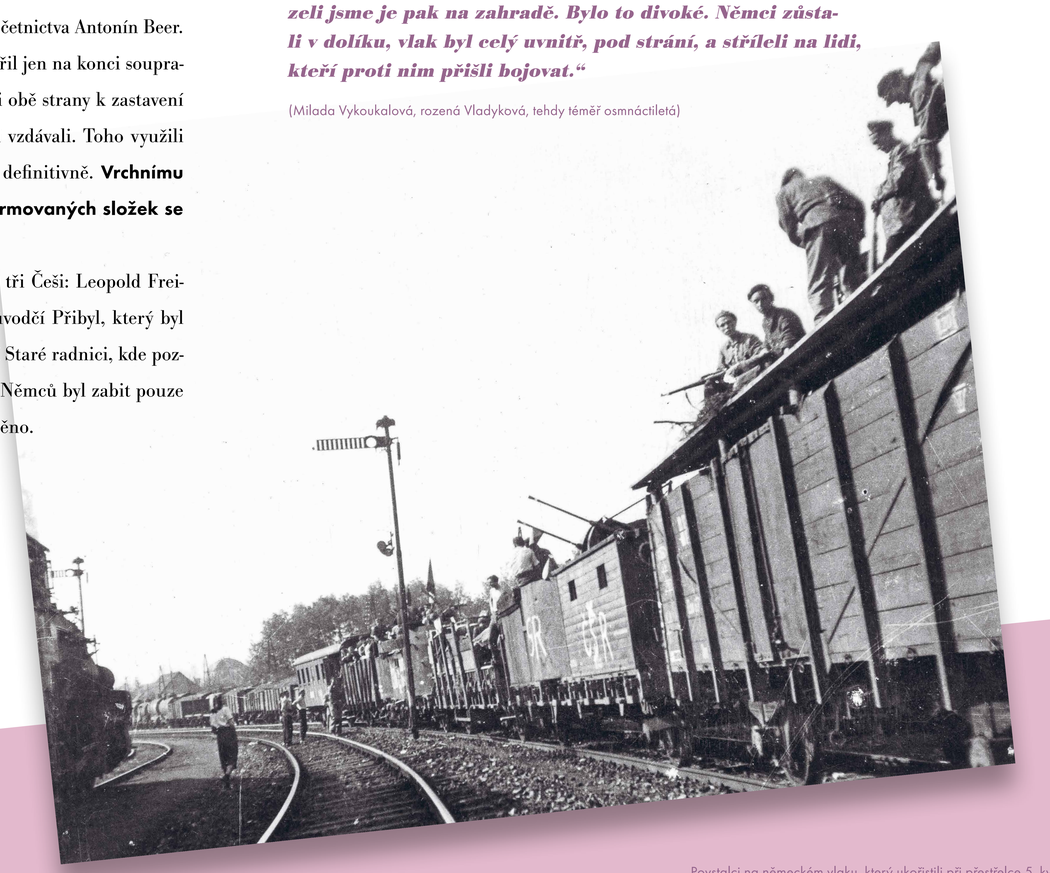

Povstalci na německém vlaku, který ukořistili při přestřelce 5. května. Uprostřed je protiletecké dělo s kulometem (dvojče Örlikon), který obsluhovali bratranci Churáčkovi

O „mostu sebevrahů“ se dočtete také v Říčanském uličníku v kapitole Most v ulici 5. května a okolí trati.

Vítězný boj s německým vlakem byl pro povstalce obrovskou morální vzpruhou. Uvědomili si, že jsou schopni proti lépe vyzbrojeným a vycvičeným nacistům nejen bojovat, ale dokonce nad nimi v boji zvítězit. Mimo to získali Říčanští jako kořist zbraně včetně protileteckých děl a množství zdravotnického materiálu.

Most přes železniční trať měnil svoji podobu. Snímek z roku 1926

Most v ulici 5. května dnes

S pomocí mapy zjistěte, jak daleko je most od nádraží. Proč si povstalci zvolili k útoku právě toto místo?

Zastavte se před mostem u památníku se jmény padlých. Můžete k němu donést svíčku nebo kytičku.

Proti postupu nacistů po silnicích budovali barikády muži i ženy

V noci ze 6. na 7. května se mohutné síly SS z Benešovska a Neveklovska pohnuly směrem k Praze. Poté, co říčanské velení obdrželo zprávy o jejich postupu, byli ještě 6. května večer povoláni všichni muži od 16 do 60 let na stavbu mohutných protitankových zátarasů. Přes vytrvalý déšť a nastávající noc budovali opevnění s nadšením.

POVSTALCI MĚLI BRÁNIT HLAVNÍ MĚSTO PŘED NACISTICKÝMI JEDNOTKAMI, DOKUD NEPŘIJEDOU SPOJENECKÉ ARMÁDY.

Dne 6. května bylo v Říčanech už od úsvitu slyšet bombardování Prahy i dunění dělostřelby. Kolem poledne byl zahájen generální útok Němců na Prahu. Podle příkazu pražského povstaleckého vojenského velitelství Alex měli Říčanští zabránit postupu SS z Benešovska i za cenu vyhození tratí a mostů do vzduchu a nasazení všech občanů do boje (pod heslem **„všechno na barikády a vydržet za každou cenu“**). Hrálo se o čas, povstalci museli vydržet, dokud hlavnímu městu nedorazí na pomoc spojenecké armády. Tehdy se ještě čekalo, že to budou Američané.

Trať vedoucí přes Říčany byla strategicky mimořádně důležitá. Po ní by mohli nacisté přesunout velmi rychle jednotky SS z Benešovska proti Praze. Trať byla navíc dvojkolejná, což výrazně usnadňovalo dopravu. Mimo to by Němci ušetřili cenné pohonné hmoty pro bojová vozidla, protože na rozdíl od uhlí do lokomotiv začali mít benzinu citelný nedostatek. Pokud by se tedy podařilo jednotkám SS ovládnout trať procházející přes Říčany, mohli by proti Praze z tohoto směru nasadit velkou vojenskou sílu a situace povstání by se velmi zkomplikovala. Vrchní velení povstalců i podřízené velitelství v Říčanech si tuto hrozbu velmi dobře uvědomovala a **Říčaňané byli proto připraveni raději vyhodit trať do povětří než nechat Němce projet.**

Proti postupu Němců po silnicích budovali lidé barikády, zátarasy a záseky. Na dnešní Černokostelecké vznikly dvě barikády: u Olivovny a nedaleko restaurace Sport. Další vyrostla v dnešní Široké ulici. Záseky a barikády byly budovány i na přístupových cestách k Říčanům – například ve směru od benešovské silnice ve Voděrádkách.

„V Říčanech se na všech přístupových cestách stavěly barikády z klád, kamenů... Táta se vrátil z koncentráku a zjistil, že základy barikády z klád se opírají o náš dům. Věděl z Neveklovska, že tank, když neprojede přes překážku, projede domem. Tak jsme se báli. Tehdy na začátku května bylo hodně deštivo a vlhko, v noci bylo slyšet, jak po staré Benešovské jedou tanky z výcvikového prostoru jednotek SS. Mířily ku Praze.“

(Oldřich Schreiber, tehdy třináctiletý)

Všechny barikády a důležitá místa byla obsazena a říčanští povstalci očekávali případné německé útoky.

Dne 7. května dopoledne jednalo vrchní velení Pražského povstání s Němci, a z toho důvodu byla zastavena palba nejen v Praze, ale i v Říčanech. **Povstalci nicméně pokračovali v posilování obrany.** Brzy se ukázala prozíravost tohoto opatření. Po poledni se boje v hlavním městě rozhořely nanovo. Němci obnovili silný útok na Prahu, z jihu byly ohroženy zejména Vršovice, Braník, Podolí, Krč a Pankrác. Těžké boje se po poledni rozpoutaly o vršovické nádraží.

Tento den byl kritický i pro Říčany, protože město ohrožovali Němci ze severu od Úval a Sibřiny a z jihu od Velkých Popovic. V prostoru Český Brod – Úvaly byly silné útvary SS; proti nim byly zajištěny cesty záseky ve Slušticích, Sibřině a Kolodějích. **Další velká jednotka Němců byla v Kostelci nad Černými lesy a měla v plánu postupovat po černokostelecké silnici.** Jen shodou okolností toho dne nedošlo k velkému útoku nacistů na Říčany.

Jak revoluce postupovala, přibývalo zajatých německých vojáků. Byli umístěni v budově dnešní základní umělecké školy na severní straně náměstí, v sokolském biografu v dnešní Sokolské ulici a ve vile Minka. **Rozsáhlý zajatecký tábor pak vznikl na fotbalovém hřišti pod náměstím**, jen kousek od dnešní ulice Široká. Zajatí příslušníci Hitlerjugend se ocitli na sokolském hřišti, na tzv. Sokoláku.

V říčanském zajateckém táboře bylo do příchodu Rudé armády shromážděno 8 000 zajatců. Celkový počet zajatců (i s těmi, kteří byli už dříve transportováni dál) činil 15 000 osob. **Zajatci byli odsud po 9. květnu odvezeni vlakem do Prahy.** Stráží transportu byla pověřena jednotka složená z říčanských revolucionářů.

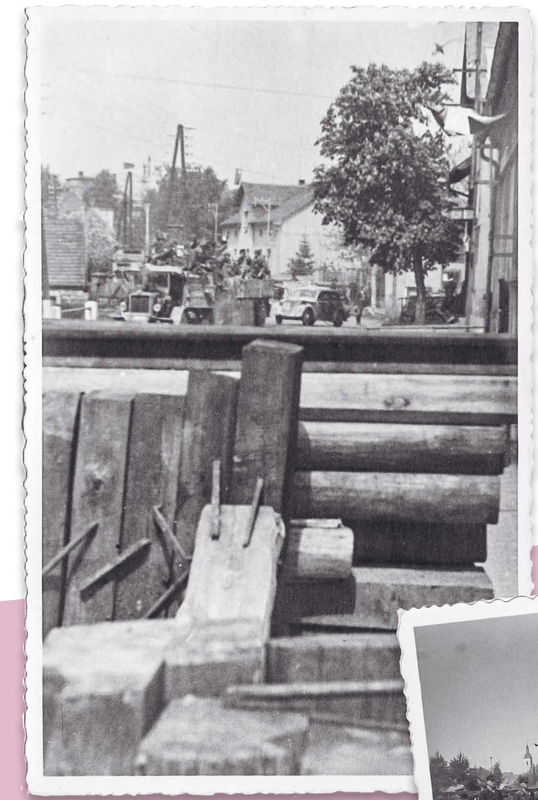

Pohled přes barikádu z trámů pospojovaných kramlemi na německou vojenskou kolonu. Dnešní Černokostelecká ulice

Do budování barikád a zátarasů se zapojovaly i ženy, jak vidíme na fotografii z dnešní Široké ulice nedaleko Hoftova truhlářství

Zajatí Němci v zajateckém táboře na fotbalovém hřišti pod říčanským náměstím

Vyhledejte v textu, kde byly v Říčanech v květnu 1945 barikády. Prohlédněte si lokality na mapě, které cesty byly takto zablokované. Říčany se od května 1945 změnily. Pokud byste měli stavět barikády dnes, kde by to bylo?

Posádka ve škole kapitulovala díky lsti

POKUD BY VELENÍ ŘÍČANSKÉHO POVSTÁNÍ NEZABRÁNILO ÚTOKU NA ŠKOLU, NAROSTL BY POČET OBĚTÍ A S VELKOU PRAVDĚPODOBNOSTÍ BY SE ŘÍČANSKÉ NÁMĚSTÍ NEZACHOVALO V PODOBĚ, V JAKÉ JI ZNÁME DOSUD.

Když se nacisté ve škole konečně vzdali, odbojářům padly do rukou zásoby zbraní a munice

Na konci války se ve škole na dnešním Masarykově náměstí vyskytovala **posádka asi 280 vojáků pohraniční stráže** (Grenzschutz), silně vyzbrojená těžkými kulomety a minomety. **Nadporučík Vincenc Zeman a velitel četnické stanice Antonín Beer už po poledni 5. května začali vyjednávat s velitelem o kapitulaci.** Tu ale Němci odmítli – báli se, že kdyby odevzdali zbraně a situace se ještě obrátila, zastřelili by je jako dezertéry. Nakonec bylo dosaženo dohody – velitelé Němců se zaručili čestným slovem důstojníka, že posádka neopustí školu. Jejich stráže budou uvnitř budovy, zatímco povstalci postaví stráže před školu, kde budou bránit napadení její posádky. Další vyjednávání se vlekla až do 4 hodin ráno 6. května a povstalci je takticky prodlužovali, protože posádka během nich nemohla zasáhnout do bojů.

Po celou dobu povstání zachovali povstalci s posádkou ve škole příměří. Školu kontrolovala dvě kulometná hnízda povstalců (v ústí Lázeňské ulice a u domu Stanislava Boháče, dnes č. 2/24) a stráže u kostela.

Šestého května přes den pokračovala jednání. Velitel německých vojáků, nadporučík Söldner, se dostavil na radnici do kanceláře revolučního národního výboru. **Povstalci věděli, že ve škole je uloženo mnoho zbraní a střeliva, a při zoufalém nedostatku zbraní se potřebovali těchto zásob zmocnit.** Německý velitel ale opakovaně odmítl kapitulovat a tím jednání skončilo.

Někteří horlivci z řad povstalců tento výsledek odmítali přijmout a pobízeli k útoku na školu. Na svoji stranu strhli i velkou část veřejnosti. Proto byl napříč náměstím asi v místě Poupětova řeznictví (naproti radnici vedle dnešní lékárny – v tomto domě žil i Vincenc Zeman) postaven kordon četníků a dobrovolníků, který měl případnému útoku na školu zabránit. **Došlo tak k paradoxní situaci, kdy povstalci chránili německé vojáky!**

Jak se později ukázalo, bylo to jediné rozumné řešení. Kolem 18 hodin se však i přes tato opatření zdál útok na školu nezvratný. Předseda revolučního národního výboru Jan Rýdl chystal prohlášení, ve kterém odmítl převzít odpovědnost za ztráty na životech vzniklé při útoku. **Jen díky tomu, že večer došla zpráva o postupu jednotek SS na Uhříněves a o bojích ve Strančicích, se obyvatelé uklidnili a raději odešli domů, do bezpečí.**

V noci ze 7. na 8. května se konala porada vojenského velení povstalců s revolučním národním výborem. Bylo rozhodnuto, že německou vojenskou posádku je třeba zlikvidovat před případným německým útokem na Říčany od Strančic. Ještě v noci do školy odešli vyjednavači. **Ti se rozhodli použít lsti a přesvědčili Němce, že partyzáni chystají proti posádce ve škole útok, kterému povstalecké velení není schopno zabránit.** Velitel posádky se této hrozby zalekl a pravděpodobně i s vědomím, že 8. května v 00.00 hodin vstoupila v platnost bezpodmínečná kapitulace německých vojsk, se vzdal. **Ve 4.40 hodin posádka kapitulovala se statusem válečných zajatců do rukou vojenského velitele Říčan Vincence Zemana.** Němci byli okamžitě odvedeni do zajateckého tábora.

Po odchodu posádky vtrhli Říčanští do školy a tehdy zjistili, že škola byla velmi dobře opevněna proti útoku – okna byla přeměněna ve střílny, k dispozici bylo množství zbraní i několik těžkých kulometů. Útok by stál mnoho životů. Lidé živelně pobrali zbraně uložené v tělocvičně. Část zbrojnice, která byla v jedné z tříd, ale stráže (postavené sem Vincencem Zemanem) uhlídaly. **Velení se tak konečně zmocnilo značného množství zbraní a střeliva včetně pancéřových pěstí, které byly brzy nato předány čtyřem četám, které se vydaly bojovat proti jednotce SS ve Strančicích.**

Zaútočit, nebo nezaútočit? To byla klíčová otázka říčanských povstalců na konci války před školou zaplněnou dobře vyzbrojenými nacisty

Říčanští povstalci, kteří hlídali německé vojáky ve škole, nakonec spíš bránili útoku na školu než útoku z ní.

Po celém městě hlídkovaly organizované gardy povstalců. Na fotografii je zachycena skupina odbojářů před budovou okresního soudu vedle radnice (dnes školní budova). Tam byli během povstání vězněni nacisté a kolaboranti

„Místní revoluce obsazením školy poposkočila, protože jsme do rukou dostali pušky, samopaly, kulomety, minomety a panzerfausty. Byla tu ovšem i výstroj a různé cennosti, které Němci po Evropě nakradli. Jak do školy vnikli rozdivočelí lidé, rozkradli, co se dalo.“

(Dalibor Hofta, tehdy dvacetiletý)

Kolik dnů povstalci vyjednávali s německou posádkou o kapitulaci? Čemu byste v této situaci dali přednost vy – vyjednávání, nebo útoku na školu? Proč?

Postřehy ke škole na náměstí ve válečné době zachytil Dalibor Hofta do knihy Neobyčejní občané aneb Postavy z říčanských ulic a domů.

1945

2025

80 let

Ústup nacistů skončil 9. května v 16 hodin, pak přijeli do Říčan rudoarmějci

O půlnoci mezi 7. a 8. květnem vstoupila v platnost bezpodmínečná kapitulace německých vojsk v celé Evropě. Navzdory tomu ale nacistické síly ráno pokračovaly v útoku na Prahu. Po podepsání kapitulace s Českou národní radou ukončily sice před polednem boj jednotky Wehrmachtu, ale SS pokračovaly v boji i v dalších dnech.

DEVÁTÉHO KVĚTNA ODPOLEDNE BYLO MOŽNÉ PROHLÁSIT, ŽE POVSTÁNÍ BYLO ÚSPĚŠNÉ.

Nacisté prchají z Říčan. V automobilech, na korbách nákladních vozů, na koňských povozech i pěšky

Říčanům se po 5. květnu přímý střet s nacisty vyhnul, bojovalo se ale v okolních obcích. Těchto bojů se účastnili i **říčanští povstalci a uplatnily se tu zbraně, které Říčanští ukořistili od zajatých nacistů.**

Velkou hrozbou pro Říčansko byla ještě v poslední den války 8. května posádka SS ve Strančicích a ve Všestarech. Boj o Strančice přinesl značné ztráty na životech. Jen Říčanští, kteří jim vyrazili na pomoc až v pozdním dopoledni, ztratili ten den pět mužů.

Dne 9. května v 00.43 hodin byla v dobytém Berlíně podruhé podepsána kapitulace Němců, tentokrát za přítomnosti širšího sovětského velení a francouzského delegáta. Krátce poté oznámil československý rozhlas úplnou kapitulaci Němců, a to včetně jednotek v Praze. Vrchní velitelství v Praze vydalo rozhlasem pokyny povstalcům, aby nebránili Němcům v ústupu, nebránili jim v odstraňování zátarasů, odebrali jim těžké zbraně a zamezili dalším vlastním ztrátám.

Od rána se valily od Vojkova přes Říčany kolony Němců. Nacisté prchali na autech, povozech, koních, na kolech. Postupovali od Kostelce nad Černými lesy přes Vojkov a Říčany na Velké Popovice a benešovskou silnici. Podél cest bylo množství nefunkčních vozidel i výstroje. Ač na ústupu, ponechali si Němci zbraně a byli připraveni k boji. Na Růžku vozidla kontrolovali čeští důstojníci a nacistům byla odebírána těžká výzbroj. Přes počáteční odpor se Němci nakonec kontrolám podřídili.

Po poledni už se hrnuly na západ jen osamocené oddíly nebo jednotlivci. **Ústup skončil asi v 16 hodin. V 17.30 hodin přijely do Říčan od Měcholup a Uhříněvsi po černokostelecké silnici sovětské jednotky.** Na Růžku první sovětské tanky uvítal předseda revolučního národního výboru Jan Rýdl spolu s vojenským velitelstvím a civilisty. Oddíl tanků potom odjel zabezpečit okolí před posledními prchajícími Němci, kteří se pohybovali kolem Všestar.

V dalších hodinách přijížděli stále další a další sovětští vojáci, kteří pak tábořili při černokostelecké silnici na místě zvaném „v Jeruzalémě“. V průběhu dalších dní se usadili i na jiných říčanských prostranstvích a v zahradách a někteří se na čas zabydleli také v říčanských domech.

Rudoarmějci přijeli do Říčan na tancích odpoledne 9. května

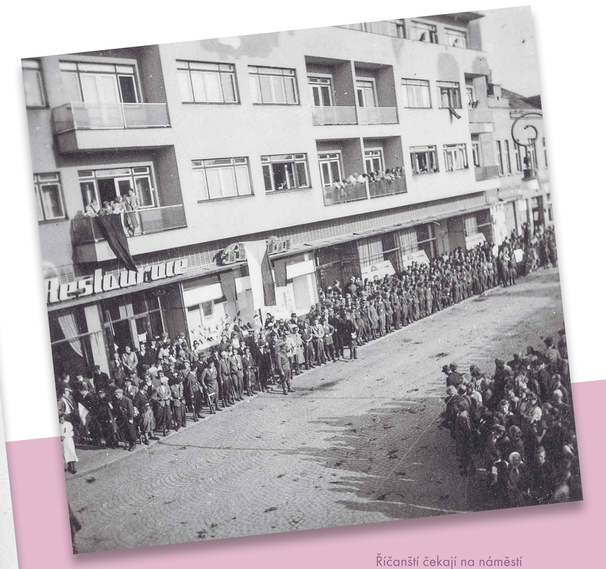

Říčanští čekají na náměstí na příjezd sovětských jednotek, aby je uvítali jako osvoboditele

„Na příjezd sovětských vojáků jsme čekali na náměstí, oni pořád nejeli... Pro děti, kterých tam byla spousta, už to bylo dlouhé. Nakonec jsme se dočkali. Byla to velká euforie. Hlavně, že byl konec války.“

(Zdeňka Křížková, rozená Chloupková, tehdy devítiletá)

Najděte na náměstí místo, kde Češi kontrolovali odjíždějící nacisty a přivítali první sovětské tanky. Zkuste si představit pocity lidí, pro které právě skončila válka.

1945

2025

80 let

Padlí v květnové revoluci

Dne 12. května 1945 proběhl v Říčanech za obrovské účasti veřejnosti pietní akt a veřejný pohřeb hrdinů padlých v květnovém povstání v Říčanech, v okolí i v Praze

BADA, Karel
* 6. 3. 1909 – † 9. 5. 1945

ČÍŽEK, Stanislav
* 6. 2. 1915 – † 22. 6. 1945?

FREIWILLIG, Leopold
* 22. 4. 1898 – † 5. 5. 1945

KOVALČUK, Viktor Alexandrovič
* 1919 – † 7. 6. 1945

MICHAJLOV, Alexej Bohumil
* 23. 4. 1928 – † 8. 5. 1945

NOVOTNÝ, Karel
* 3. 11. 1889 – † 8. 5. 1945

POVOLNÝ, Václav
* 11. 3. 1924 – † 12. 5. 1945

PRÁŠEK, Jaroslav František
* 15. 2. 1905 – † 8. 5. 1945

PŘIBYL, František
* 23. 6. 1898 – † 5. 5. 1945

SCHMERZENREICH, Jiří
* 14. 1. 1908 – † 5. 5. 1945

STEJSKAL, Josef
* 24. 11. 1877 – † 8. 5. 1945

STUCHLÝ, Josef
* 13. 3. 1896 – † 8. 5. 1945

TESAŘÍK, Antonín
* 15. 8. 1926 – † 21. 5. 1945

VACEK, František Gustav
* 18. 12. 1896 – † 9. 5. 1945

VACH, Josef
* 6. 12. 1922 – † 8. 5. 1945

VÁŇA, Václav
* 27. 1. 1911 – † 10. 5. 1945

VLČEK, Václav
* 24. 9. 1903 – † 10. 5. 1945

ŽURAVLEV, Michal Laurentič
* ? – † 8. 5. 1945

V nové knize Muzea Říčany se o osudech lidí, kteří zahynuli během druhé světové války, dozvíte více. Najdete v ní jména a příběhy padlých revolucionářů, popravených a umučených hrdinů i obětí neštěstí na konci války.

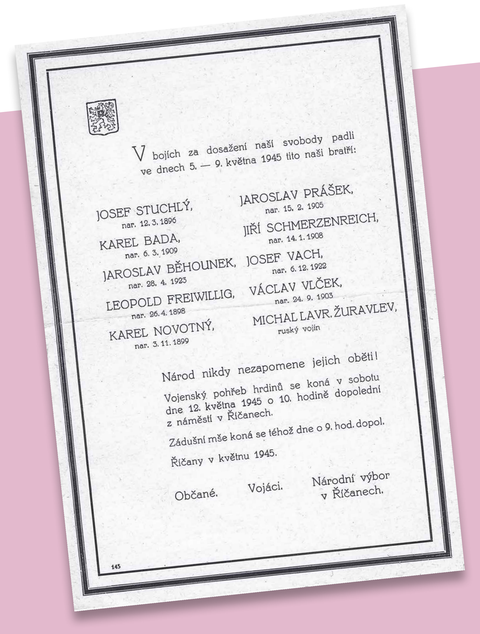

V bojích za dosažení naší svobody padli
ve dnech 5. — 9. května 1945 tito naši bratři:

JOSEF STUCHLÝ, nar. 12. 3. 1896
JAROSLAV PRÁŠEK, nar. 15. 2. 1905
KAREL BADA, nar. 6. 3. 1909
JIŘÍ SCHMERZENREICH, nar. 14. 1. 1908
JAROSLAV BĚHOUNEK, nar. 28. 4. 1923
JOSEF VACH, nar. 6. 12. 1922
LEOPOLD FREIWILLIG, nar. 26. 4. 1898
VÁCLAV VLČEK, nar. 24. 9. 1903
KAREL NOVOTNÝ, nar. 3. 11. 1899
MICHAL LAVR. ŽURAVLEV, ruský voják

Národ nikdy nezapomene jejich oběti!

Vojenský pohřeb hrdinů se koná v sobotu dne 12. května 1945 o 10. hodině dopolední z náměstí v Říčanech.

Zádušní mše koná se téhož dne o 9. hod. dopol.

Říčany v květnu 1945.

Občané. Vojáci. Národní výbor v Říčanech.

Pietní místo padlých během květnových dní 1945 se nachází u Staré radnice. Zastavte se tam na chvilku a uctěte jejich památku minutou ticha.